

KULTTUURI- JA VAPAA-AIKALAUTAKUNNALLE

Tämä on Helsingin vanhusneuvoston hyväksymän asiakirjan sähköinen versio.

Viite: HEL 2019-004390

Asia: VANHUSNEUVOSTON LAUSUNTO ESITYKSESTÄ ERITYISUIMAKORTIN MYÖNTÄMISPERUSTEISTA

Vanhusneuvosto käsittelee asiaa ikääntyneiden (vanhuusiässä olevien) osalta. Muilta osin viitataan vammaisneuvoston lausuntoon.

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta palautti asian uudelleen valmisteluun 14.2.2023 saatesanoin: "Asia palautetaan uudelleen valmisteltavaksi siten, että nyt esitettyjen erityisuimakortin myöntämiskriteereiden lisäksi arvioidaan mm. käypä hoito -suositusten ja lääketieteen asiantuntijoiden arvioiden perustella, minkä sairausdiagnoosien hoitoon vesiliikunnasta on erityistä hyötyä ja erityisuimakortti olisi perusteltu. Samalla selvitetään voisiko nyt esitettyjen dokumenttien lisäksi Kela-kortin erityiskorvausmerkinnät toimia erityisuimakorttiin oikeutettavana. Lisäksi on syytä arvioida, voisiko joidenkin lääketieteellisten leikkausten jälkeen henkilö olla oikeutettu erityisuimakorttiin. Ennen uuden esityksen tuomista lautakuntaan on syytä kuulla vammaisneuvostoa ja potilasjärjestöjä."

Vanhusneuvosto toteaa, että erityisuimakortin kriteerien muuttaminen olisi alun perinkin pitänyt valmistella niin, että asianosaisia kuullaan. Asia koskee vammaisneuvoston ja potilasjärjestöjen lisäksi myös vanhusneuvostoa. Vanhusneuvostolle on lain mukaan "annettava mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden, elinympäristön, asumisen, liikkumisen tai päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen taikka heidän tarvitsemiensa palvelujen kannalta." Erityisuimakortin kriteerit on tosiasiallisesti laajasti ikääntyneitä koskeva asia, koska monella heistä on jokin tähän korttiin oikeuttava sairaus. He ovat erityisuimakortin avulla saaneet oikeuden säännölliseen vesiliikuntaan edullisesti. Tämä ei Helsingissä ole pelkästään iän perusteella mahdollista, toisin kuin naapurikaupungeissa.

Erityisuimakorttiryhmä esittää nykyiseen käytäntöön verrattuna huomattavia tiukennuksia. Sen mukaan "erityisuimakortti rajataan koskettamaan pysyvän vamman tai pitkäaikaissairauden vuoksi toimintarajoitteisia helsinkiläisiä, ja myöntämiskriteereiksi hyväksytään ainoastaan tavat, jotka ovat mahdollista osoittaa yksityisydensuoja ja tietosuoja turvaten:

- liikkumisesteisen pysäköintitunnus
- vammaisen pysäköintilupa

- taksikortti, joka on myönnetty vammaispalvelulain mukaista kuljetuspalvelua varten
- EU:n vammaiskortti.”

Vanhusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön yhteydessä saamaansa materiaalia ja toteaa:

Esityksessä ei ole perustietoja siitä, kuinka paljon 65 vuotta täyttäneitä erityisuimakortin käyttäjiä Helsingissä on. Toiseksi puuttuu tietoa siitä, kuinka moni heistä menettäisi oikeutensa erityisuimakorttiin. Nämä tiedot muutoksen vaikutuksista ovat välttämättömiä, jotta päättäjät voivat arvioida esitetyn muutoksen laajuuden.

Vanhusneuvosto on yrittänyt saada kyseisiä tietoja ja saanut liikuntapalvelupäälliköltä vastauksen: ”Erityisuimakortteja myydään Helsingissä vuosittain n. 6000 kpl. Koska erityisuimakorttiin ei ole pakollista liittää henkilötietoja, emme saa valitettavasti tietoa käyttäjien ikäjakaumasta ja sen vuoksi edes arviota yli 65-vuotiaiden osuudesta on haastavaa tehdä. Tietosuojasyistä emme saa myöskään kerätä ja tilastoida asiakkaiden terveystietoja (myöntämisen syy tai siihen oikeuttava todistus), minkä vuoksi on myös haastavaa arvioida, millainen osa ei olisi enää oikeutettu erityisuimakorttiin esitetyillä kriteereillä. Arvioiden mukaan EU:n vammaiskortin lisääminen erityisuimakortin myöntämiskriteeriksi laajentaisi myös erityisesti erityisuimakorttiin oikeutettujen henkilöiden määrää, joilla on toimintarajoite.”

Päättäjien ei tule joutua tekemään kuntalaisten palveluja rajoittavaa päätöstä ummikkona, vaan kunnolliset lukumäärä- ja vaikuttavuusarviot tulee saada.

Esityksen mukaan nimenomaan vesiliikunnan vaikuttavuudesta yksittäisten diagnoosien hoitomuotona ei ole enää kestävää tutkimustietoa. Henkilöiden, joilla on pitkäaikaissairaus tai vamma, katsotaan hyötyvän yhtä lailla muista liikuntamuodoista.

Vanhusneuvosto kyseenalaistaa tämän arvion. Ensinnäkin monelle ikääntyneelle vesiliikunta on nivel- ja jalkavaivojen tai muiden syiden takia ainoa mahdollinen tehokas liikuntamuoto. Tämä joukko kasvaa, kun liikkumista helpotaviin (ns. ei-kiireellisiin) leikkauksiin joutuu jonottamaan entistä pitempään. Liikkumista tulisi edistää monin tavoin ja se edellyttää, että ihminen voi valita itselleen mieleisen liikuntamuodon. Monelle se olisi juuri uinti ja muu vesiliikunta. Se on voimaannuttavaa myös henkiselle hyvinvoinnille. Kaupungin tulee edistää ihmisten mahdollisuuksia, eikä lisätä rajoituksia.

Lautakunnan 14.2.2023 tekemässä palautuspäätöksessä kysytään, voiko Kelakortin erityiskorvattavuudesta kertova diagnoosimerkintä toimia edelleenkin erityisuimakorttioikeuden osoittajana. Työryhmän mukaan tämä ei ole menettely, joka turvaa yksityisyydensuojan ja tietosuojan.

Vanhusneuvosto toteaa, että Kela-kortin diagnoosimerkintä on selkeä ja helppo tapa todeta oikeus kortin saantiin. Kun henkilö sen itse esittää kulttuuri- ja liikuntatoimen työntekijälle, miten tietosuoja vaarantuu? Kanta- tai muissa tiedoissa olevien terveystietojen käyttömahdollisuutta erityisuimakortin myöntämisessä tulisi myös selvittää. Nykyään erityisuimakortin hankkiminen vaatii käynnin tietyissä toimipisteissä.

Työryhmän esityksessä kerrotaan ns. liikkumiskortista, joka edellyttää sote-ammattilaisen tekemää Liiku-passia ja sote-vastaanottokäyntiä, ja ammattilaisen arviota siitä, että henkilö liikkuu terveytensä kannalta riittämättömästi. Menettely on byrokraattinen ja vie sote-ammattilaisten resursseja pois tärkeämmistä tehtävistä. Kyseessä on siis korjaava, eikä terveyden heikkenemistä ennaltaehkäisevä toimenpide.

Liikkumiskortti on merkitykseltään huomattavasti erityisuimakorttia vaatimattomampi. Se oikeuttaa vain kaupungin omiin uimahalleihin (4 kpl), kun erityisuimakortti oikeuttaa kaikkien 13 uimahallin ja lisäksi kaupungin uimahallien kuntosalien käyttöön. Toinen ongelma on kortin tuntemattomuus: Liikkumiskorttipilotista ei löydy verkkohauulla mitään tietoa kaupungin verkkosivuilta, eikä myöskään Ikääntyneiden palveluoppaasta.

Sama koskee EU:n vammaiskorttia, jota työryhmä esittää yhdeksi erityisuimakortin saamisen perusteeksi. EU:n vammaiskortti on maksullinen, sen hakeminen on mutkikasta ja edellyttää tietokoneen käyttötaitoja. Kortti on monille tuntematon, eikä siitä tiedoteta tehokkaasti esim. Ikääntyneiden palveluoppaassa. Uusia lääkärintodistuksia edellyttäviä käytäntöjä ei tule luoda. Terveysasemat ovat ruuhkautuneita ja ammattilaisten pitää voida keskittyä perustehtäviinsä. Yhtenä syynä lääkärin rekrytointiongelmiin on heidän turhautumisensa erilaisen lausuntojen kirjoittamiseen. Kaupungin ei tule omilla päätöksillään lisätä lääkärin hallinnollisia tehtäviä.

Esityksessä viitataan yhdenvertaisuuteen. Keskeiseksi ongelmaksi todetaan, että harvinaisemmilta diagnoosiryhmiltä vaaditaan alennuksen saamiseen merkittävää toimintarajoitetta, kun toisilta diagnoosiryhmiltä tieto määrätystä sairaudesta riittää. - Vanhusneuvosto toteaa, että Helsingissä on maan korkeimmat asumiskustannukset, kalliit julkisen liikenteen lippujen hinnat ja nopeasti kasvavat muut elinkustannukset. Keskeinen yhdenvertaisuusongelma onkin se, että terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitäminen vesiliikunnalla ei nykyisillä tukimuodoilla ole mahdollista pienituloisille eläkeläisille.

Helsingin tuki eläkeikäisten liikkumiselle on niukempaa kuin naapurikaupungeissa. Esitetty muutos heikentäisi tilannetta entisestään ja olisi kaupungin hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden vastainen.

Vanhusneuvoston puolesta

Auni-Marja Vilavaara
puheenjohtaja

Lahja Sjöblom
varapuheenjohtaja